

Ludvík SKRUŽNÝ †

Profesoři Hermenegild a Karel Škorpilové působící v Bulharsku

2. část

Profesor Karel Škorpil. Gymnazijní profesor, polytechnik, polyhistor, archeolog, muzejník, objevitel nejstaršího centra I. bulharského státu – Adoby-Plisky (15. 7. 1859 ve Vysokém Mýtě – 10. 3. 1944 v Sofii)

*„Karel Škorpil přišel do Bulharska po osvobození jako skromný gymnazijní učitel a svou kariéru zakončil rovněž tak skromně“**

Necelý rok a půl po Hermenegildovi se manželům Václavovi Škorpilovi staršímu a jeho choti Anně, rozené Jirečkové, narodil dne 15. července 1859 syn Karel. Po středoškolských studiích na reálném gymnáziu v Pardubicích, kde maturoval v roce 1877, odešel do Prahy, kde současně studoval na Císařsko-královské české vysoké škole technické a na Matematicko-fyzikální fakultě Karlo-Ferfinandovy univerzity v Praze, kde v roce 1881 promoval. Hned v příštím roce následoval bratra Hermína, jak rodina i přátelé Hermenegilda nazývali, do Východní Rumelie, aby v hlavním městě této provincie, v Plovdivu, zahájil svou pedagogickou dráhu (1882–1886). Zde v prvním roce svého působení vyučoval na chlapeckém i dívčím gymnáziu předměty své specializace matematiku – algebru, geometrii, deskriptivní geometrii, rýsování – a fyziku.¹ V následujícím roce vyučoval jen na dívčím gymnáziu a od roku 1884 do roku 1886 na gymnáziu chlapeckém. V Plovdivu se aktivně zapojil do práce na učebnici zeměpisu, na níž bratr Hermenegild pracoval od roku

* Я. И. ГОЧЕВ, *Карел Шкорпил и българската археологическа наука. (По случай 25 години от смъртта му – 10 март 1944 година)*, Народно дело от 11. 3. 1969 г.

¹ Васил Николов ЗЛАТАРСКИ, *Карел Шкорпил*, in: *Летопис на Българска академия на науките IV за години 1915, 1916 и 1917*, София 1919, с. 79; А. ПЕНЕВ – Р. ПЕТРОВ, *Чужденци – просветни дейци в България*, София 1988, с. 120.

1880, a s kolegy profesory z gymnázia ustavil divadelní spolek.² S kolegou Václavem Dobruským utřídil gymnazijní archeologickou a geologickou sbírku, základ budoucího Plovdivského archeologického muzea.³ V Plovdivu napsal v roce 1884 společně s bratrem Vladislavem, působícím v té době na nižším gymnáziu v Jaltě, první článek s archeologickou tematikou *Pohraniční val v jižním Bulharsku*, který otiskli ve třetím ročníku Slovanského sborníku statí z oboru národopisu, kulturní historie a dějin literárního a společenského života (Praha 1884, s. 464–471). V roce 1885 vydal Karel a Vladislav první bulharsky psanou 105 stránkovou studii *Някоу бележки върху археологическите и исторически изследвания в Тракия*⁴ (Пловдив 1885). Na cestách, vedených za poznáním geografie, sledoval doklady pravěkých a starověkých kultur, procházel stará hradiště a svatyně, evidoval a popisoval památky spjaté s kulturou Thráků, Keltů, antické kultury, města, tábory, stráže a cesty vybudované Římany, Prbulhary (Protobulhary) a Bulhary. Zaznamenával doklady lidové materiální i duchovní kultury, popisoval faunu i flóru, se kterou se na svých cestách setkal, pořádal herbář, ze kterého zasílal ukázky profesoru Josefu Velenovskému do Prahy, stejně jako jeho bratr Hermenegild.⁵ Tak v roce 1883 prošel pohoří Strandža, v roce 1884 poprvé navštívil a prozkoumal druhou metropoli I. bulharského státu z let 890–1018, Veliký Preslav. V následujícím roce 1885, po připojení Východní Rumelie k Bulharskému knížectví, provedl z pověření ředitelství národní osvěty průzkumy a výzkumy v oblasti Středních a Východních Rodop a poprvé s bratrem Hermenegildem dokumentoval reliéf Madarského jezdce.

V roce 1886 odešel profesor Karel Škorpil na chlapecké gymnázium do Slivenu, kde působil jen do léta roku 1887.⁶ Jeho studijní cesty směřovaly stále častěji

² Václav Škorpil, syn Karla Škorpila, mi při jedné z mých návštěv v jeho pražském bytě (Čechova 21, Praha 7) ukazoval fotografii, na které byl záběr z divadelního představení, kde údajně hrál i jeho otec v letech pedagogického působení v Plovdivu. Za studentských let byl členem vysokomýtského spolku ochotníků. Na table spolku z let 1858–1888 jsou fotografie Vladislava, Josefa, Hermenegilda a Karla Škorpilů.

³ А. ПЕНЕВ – Р. ПЕТРОВ, *Чужденци*, с. 120.

⁴ С. МАСЛЕВ, *Карел Шкорпил и България*, Славяни 16, 1960, 3, с. 15.

⁵ Josef Velenovský dal některým rostlinám přídomek Škorpili po Karlu Škorpilovi. Srov. Josef VELENOVSKÝ, *Flora Bulgarica*, Praha 1898; *Ottův slovník naučný nové doby: dodatky k Velikému Ottovu slovníku naučnému* (dále OSN), *Díl I, sv. 2*, Praha 1931, s. 808; *OSN, Díl VI, sv. 2*, Praha 1943, s. 75; А. ПЕНЕВ – П. ПЕТРОВ, *Чужденци*, с. 120; Ludvík SKRUŽNÝ, *Profesor Vladislav Vjačeslavovič Škorpil (15. XI. 1853 – 27. XII. 1918). 105 let od jeho jmenování správcem Státního Kerčského muzea starožitností*, *Východočeský sborník historický* 13, 2006, s. 185–238.

⁶ P. Petrov (А. ПЕНЕВ – Р. ПЕТРОВ, *Чужденци*, с. 120) a V. N. Zlatarský (В. Н. ЗЛАТАРСКИ, *Карел Шкорпил*, с. 79) chybně uvádějí, že na gymnáziu ve Slivenu působil až do roku 1888. To není možné, protože již ve školním roce 1887/1888 vyučoval na chlapeckém gymnáziu ve Varně, kde založil první muzeum při chlapeckém gymnáziu, přenesené do městské knihovny. Karel Škorpil v dopise JUDr. Kristiánu Turnwaldovi ze dne 6. 3. 1932 píše: „(...) varenské muzeum, založené mnou v roce 1888.“ Srov. Ludvík SKRUŽNÝ, *Z korespondence numismatika JUDr. K. Turnvalda s prof. Karlem Škorpilem*, *Numismatické listy* 57, 2002, č. 4, s. 107 a 111 (foto konceptu dopisu na s. 110). K tomu též Ludvík SKRUŽNÝ, *Muzea a památky města Varny v BLR, spjaté s činností bratří Škorpilů I*, *Muzejní a vlastivědná práce* 25, 1987, s. 238–242; Ludvík SKRUŽNÝ, *Bratři Škorpilové spoluzakladatelé a budovatelé Národního muzea ve Varně*

do center I. a II. bulharského státu. V roce 1886 navštívil centrum II. bulharského státu z let 1186–1396, Veliké Tárnovo,⁷ a publikoval stať *И археологията не бива да занемаряме*, uveřejněnou v 19./20. knížce časopisu *Периодическо списание на Българско книжовно дружество* (София 1886, с. 214–218). V roce 1887 navštívil Karel Škorpil hradiště Plisku⁸ u vesnice Aboba, nedaleko od městečka Novi Pazar, a z pověření ředitelství národní osvěty mohylu v Jambol. Společně s bratrem Hermenegildem publikoval v rubrice *Материали по археологията и античeskата география на България I* stať *Български паметник от Ямбол* o nápisu ve starobulharském jazyce, uveřejněnou ve 21./22. knížce V. ročníku sborníku *Периодическо списание* (София 1887, с. 523–525). Ve Slivenu obohatil gymnazijní muzeum, založené v roce 1884 bratrem Hermenegildem, o nové archeologické předměty a sbírku mincí a snad zde, nebo na dalším krátkém působišti ve školním roce 1887/1888 ve Varně⁹ dokončil společně s bratrem Hermenegildem a v Sofii v Dvorní tiskárně v roce 1888 vydal 1. část prvního dílu knižnice *Паметници из България* s názvem „Тракия“ *Сакар планина и околността* и (София 1888). Ve Varně působil Karel Škorpil na chlapeckém gymnáziu, při kterém společně s kolegy Anani Javašovem a Christo Genkovem založili ve školním roce 1887/1888 v jedné místnosti střední školy muzejní síň, kterou na návrh osvětleného starosty města K. Mirského dne 3. června 1888 přemístili do městské knihovny, kde byla přístupna širšímu okruhu občanů.¹⁰ O prázdninách roku 1888 uskutečnil v Sofii výzkumy starokřesťanských a středověkých pohřebišť, situovaných v okolí chrámu sv. Sofie,¹¹ a Městské muzeum rodného Vysokého Mýta jej jmenovalo

(100 let trvání), in: *Češi v cizině* 3, Praha 1988, s. 279. Ve výše citovaných článcích z roku 1987 a 1988 se L. Skružný pod vlivem oslav 100. výročí muzea, konaných Oblastním muzeem ve Varně ve dnech 27. a 28. října 1987, přiklonil k těm badatelům, kteří mylně spojovali založení muzea již s rokem 1887.

⁷ И. СТОЯНОВ, *Карел Шкорпил и българската археологическа и историческа наука (По случай неговата педесетгодишна дейност в България)*, *Byzantinoslavica* V, 1933, с. 216.

⁸ Tamtéž, с. 216. Současně dokumentuje ramátku Jambolska. Srov. K. МИЯТЕВ, *Научно дело на Карел Шкорпил*, in: *Изследвания...*, София 1961, с. 8, 10; В. ВЕЛКОВ, *Крупно научно и обществено дело (120 години от рождението на Карел Шкорпил)*, in: *Плиска-Мадара-Преслав*, София 1978.

⁹ P. Petrov uvádí působení profesora Karla Škorpila na gymnáziích ve Varně v letech 1888–1890 a 1894–1915. Stejně údaje jako P. Petrov uvádí též С. Г. Стоев (С. Г. СТОЕВ, *Хермин и Карел Шкорпил (По случай 10 години от смъртта на К. Шкорпил)*, *Сталинско знаме* от 13. 4. 1954. Jsou to ale údaje nepřesné, stejně jako údaj uvedený V. N. Zlatarským o příchodu Karla Škorpila do Varny v roce 1890. Srov. В. Н. ЗЛАТАРСКИ, *Карел Шкорпил*, с. 97. K tomu správné údaje И. СТОЯНОВ, *Карел Шкорпил*; *OSN, Dil I, sv. 2, s. 808.*

¹⁰ И. СТОЯНОВ, *Карел Шкорпил*, с. 189, 228; К. МИЯТЕВ, *Научно дело на Карел Шкорпил*, с. 8; *Енциклопедия България I*, с. 595. K přesnění založení prvního muzea ve Varně viz L. SKRUŽNÝ, *Z korespondence*, s. 108. O přemístění muzea do městské knihovny ve Varně v roce 1888 А. МИНЧЕВ, *100 години Варненски музей*, in: *Справочник Варненски музей 1906–2006*, Варна 2006, с. 5.

¹¹ K působení bratří Škorpilů v Ruse С. АНДРЕЕВ, *Хермин Шкорпил (8. II. 1858 – 25. VI. 1923)*, in: *Известия на Народен музей в София*, София 1927, с. XII; Р. ПЕТРОВ, *Учитрелят по естетсвзнание Хермингилд Вацлав Шкорпил*, in: *Биология и химия* 3, 1983, с. 54–56;

svým dopisujícím členem. Po prázdninách roku 1888 přijal místo profesora na chlapeckém gymnáziu v Ruse (1888–1891), kde studoval archeologické památky pravěku v širokém okolí města a položil na nich první zjišťovací sondy. Získal materiály z antického dunajského přístavního města pro šedesát korábů nazvaného Sexaginta Prista,¹² prochodil a zdokumentoval celé poříčí Rusenského Lomu a na chlapeckém gymnáziu v Ruse uspořádal první archeologickou sbírku. V roce 1889 byl pověřen výzkumy v Černomoří, jižně od Staré planiny. Později na jeho činnost navázal při svém pedagogickém působení v Ruse v letech 1900–1904 jeho bratr Hermenegild. Ten zde založil přírodovědný spolek a 1. ledna 1904, společně s bratrem Karlem, v budově chlapeckého gymnázia knížete Borise i muzeum se sbírkami archeologickými a přírodovědnými.¹³ V roce 1922 bratři Škorpilové založili v Ruse Archeologický spolek Sexaginta Prista.

Ale vraťme se do 90. let 19. století. V roce 1889 bratrům Škorpilům vyšlo v Plovdivu první vydání 188 stránkové učebnice zeměpisu se 13 obrázky v textu *География на България от братя Шкорпилови и притурка за съседните с България земи от И. Велков*, na které oba bratři pracovali od příchodu do Bulharska. V letech 1889 až 1892 soustředili Karel a Hermenegild Škorpilové průzkumnou a výzkumnou pozornost na jižní oblasti Bulharska a černomořského pobřeží jižně od Staré planiny,¹⁴ ale pokračovali i v práci na druhém vydání učebnice zeměpisu s názvem *География и статистика на княжество България за долните и горните класове на гимназиите въобще и за всички които искат за се запознаят с отечество си* (Пловдив 1892). Výsledky výzkumu provedeného v roce 1888 zveřejnili bratři Škorpilové v roce 1890 v článku *Средновековни черкви и гробища в София* v Сборник за народни умотворения, наука и книжнина (София 1890, s. 56–60), vydaném Ministerstvem národní osvěty. Ve třetím svazku téže knižnice Škorpilové publikovali v řadě Паметници из България, vydané v roce 1890 v Sofii, 92 stránkovou studii s osmi tabulkami, věnovanou jihobulharské problematice *Черноморското крайбрежие и съседните подбалкански страни в Южна България (Археологически изследвания)* (София 1890, s. 3–40) a v roce 1891 článek s tímž názvem ve čtvrtém svazku téže knižnice (София 1891, s. 102–145).

Р. ГАНЧЕВ, *Русенският исторически музей – Състояние, проблеми, перспективи*, in: Вестник Музей 7, брой 4 (59), април 1999, с. 1–2; М. БЪРЧЕВА, *Първият музей в Русе*, in: Вестник Музей 7, брой 4 (59), април 1999, с. 1, 3; К. МИЯТЕВ, *Научно дело на Карел Шкорпил*, с. 8; В. ВЕЛКОВ, *Крупно научно и обществено дело*, с. 2.

¹² И. СТОЯНОВ, *Карел Шкорпил*, с. 190, 220; Д. СТАНЧЕВ, *Сексагинта Приста – Крепост от долнодунавския лимес*, in: Вестник Музей, брой 4 (55), април 1998 г., с. 4. К тому též stať o Hermenegildu Škorpilovi. Viz pozn. č. 31.

¹³ К. МИЯТЕВ, *Научно дело на Карел Шкорпил*, с. 8. Kronika muzea uvádí: „Dne 13. II. 1921 byl v aule chlapeckého gymnázia v Ruse ustaven Archeologický spolek.“ Bohužel název není uveden. Srov. *Летопис на Исторически музей – Русе*, in: Вестник Музей 7, брой 4 (59), април 1999, с. 12.)

¹⁴ В. ВЕЛКОВ, *Крупно научно и обществено дело*, с. 2.

Od školního roku 1891/1892 do 1893/1894 vyučoval na gymnáziu ve Velkém Těrnově, kde rovněž budoval gymnazijní archeologickou sbírku, základ pozdějšího muzea. Dne 21. dubna 1891 jmenoval Říšský archeologický ústav se sídly v Berlíně, Římě a Athénách Karla Škorpila svým členem a dne 14. (28.) února 1892 obdržel – a lze předpokládat, že i jeho bratr Hermenegild – od bulharského knížete Ferdinanda I. Koburského (1887–1918) Národní řád za občanské zásluhy V. stupně. V téže roce otiskli bratři společně na stránkách sborníku Паметници из България III/1 s názvem Сборник за народни умотворения, наука и книжнина VII dva články: *Североизточна България в географическо и археологическо отношение I* (София 1892, s. 3–83) a *Старовремски надписи из разни краища на България* (София 1892, s. 84–110); ve svazku Паметници из България III/2 v téže sborníku *Североизточна България в географическо и археологическо отношение* (София 1892, s. 3–58) a *Надписи и изображения на конници из разни краища на България* (София 1892, s. 59–81), otištěné v VIII. svazku výše jmenovaného sborníku. V roce 1892 otiskli Škorpilům ve vídeňském časopise Archäologisch-epigraphische Mitteilungen XV článek *Antike Inschriften aus Bulgarien* (Wien 1892, s. 91–110, 204–222). Článek s tímž názvem, přinářející informace o nových nálezech antických nápisů, otiskli Škorpilům v XVII. ročníku (Wien 1894, s. 170–224) a v XIX. ročníku (Wien 1896, s. 237–248) téhož časopisu. Od roku 1892 prováděl Karel Škorpil výzkumy v Šumenu a v oblasti Šumenské roviny a uskutečnil druhý výzkum mladšího centra I. bulharského státu z let 893–973, Velikého Preslavu. V roce 1893 uskutečnil druhý archeologický výzkum centra II. bulharského státu, Velikého Trnova, a zahájil průzkum oblastí rozkládajících se severně od řek Jantry a Ocány i Podunajské nížiny. Další výzkumy prováděné Karlem Škorpilem i jinými badateli byly ve Velikém Preslavu prováděny v letech 1905, 1910, 1911, 1930 a 1935.¹⁵ V roce 1895 publikoval Karel Škorpil články *Мир в селище Малка Кайнарджав 1774 г* (in: Светлина V, kn. 3, София 1895, s. 43–45) a *Извори места на реката Тъжа* (in: Светлина V, kn. 4, София 1895, s. 59). V 90. letech 19. století bratři Škorpilové zažili trpké zklamání. V roce 1892 rozhodlo Ministerstvo národní osvěty o vybudování centrálního archeologického muzea v Sofii, do kterého měly být soustředěny veškeré archeologické nálezy učiněné na území Bulharska. Národní muzeum v Sofii bylo založeno v roce 1893 a byly tam odvezeny i archeologické sbírky instalované v Městské knihovně ve Varně včetně unikátů, kterými byly mramorové sousoší Adonise a Afrodity (1. stol. př. n. l.) a Pana (přelom 2. a 1. stol. př. n. l.).¹⁶ Od podzimu roku 1894 až do penzionování v roce 1924 působil Karel Škorpil na gymnáziích ve Varně, nejprve na chlapeckém a poté na dívčím. Na ulici Pyrotské, od roku 1923 Hermenegilda Škorpila a asi od roku 1952 až dosud bratři Škorpilů, si nechal podle

¹⁵ И. СТОЯНОВ, *Карел Шкорпил*, с. 190, 220; С. МАСЛЕВ, *Карел Шкорпил*, с. 16; К. МИЯТЕВ, *Научно дело на Карел Шкорпил*, с. 10; Т. РАКОВА – Д. ПОПОВА, *Велико Търново (пътеводител)*, София 1977, с. 12.

¹⁶ А. МИНЧЕВ, *100 години Варненски музей*, с. 6.

vlastního projektu postavit dům čp. 20.¹⁷ Zde bylo později i sídlo honorárního československého konzula ve Varně, kterým byl od roku 1926 do zániku Československa a vytvoření Protektorátu Čechy a Morava dne 15. března 1939 Karel Škorpil. Ten žil v domě až do roku 1942, kdy odešel do Sofie k dceři Marii, provdané Michajlové. Tam žil ve čtvrti Sofia-Iztok v ulici Latinka č. 7. Na domě bývala pamětní deska s nápisem „*Zde žil a pracoval vysoce zasloužilý archeolog Karel Škorpil*“, která byla nedávno odstraněna soukromou firmou.

Karel Škorpil se vrátil do Varny odhodlán vybudovat zde nové muzeum nezávislé na Národním muzeu v Sofii s nezcizitelnými sbírkami. Shromáždil kolem sebe nadšené kolegy, studenty gymnázia, obyvatele města, důstojníky a vlivné osobnosti kulturního a společenského života širokého regionu a pečlivě opatřil dokumentované průzkumy a výzkumy v severovýchodním Bulharsku popisy, plány, fotografiemi a kresbami nálezů. Dnes je tato dokumentace uložena z větší části ve Vědeckém archivu Bulharské akademie věd v Sofii a zčásti v Archeologickém muzeu ve Varně a ve Státním regionálním archivu ve Varně. Materiály jsou nesmírně cenné, neboť velmi často zachycují i památky dnes nenávratně zničené nebo poškozené. Když poprvé dokumentoval svatyni kolem obrovského posvátného balvanu v Madaře, bylo její zdivo 9 metrů vysoké; dnes má výšku dospělého člověka.

V roce 1895 vydali Hermenegild a Karel Škorpilové ve 29. svazku Rozprav České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění II. třídy pojednání *O krasských zjevech v Bulharsku* (Praha 1895, s. 1–35) a v roce 1896 tamtéž na stranách 56–59 jeho dokončení. V článkách z roku 1896 na stránkách šestého ročníku časopisu Светлина informovali o výsledcích výzkumů ve Velikém Trnovu a Balčiku v knížce 3 v článku *Църквата Св. 40 мъченици в град Велико Търново* (София 1896, s. 38–40), v knížce 5 a v knížce 8 v článkách *Нови старини в Дионисопол (Балчик)* (София 1896, s. 73–74 a 125–126); v ruském časopise Протоколы № 291 в Записки Императорского Одесского общества истории и древностей XIX *Два надписи (греческая и латинская) найденные в Болгарии на месте древнего Марцианополя* (Одесса 1896, s. 27–28), Протоколы № 296 stejného periodika *Объяснение двух греческих надписей, найденных в Болгарии*,

¹⁷ Ulice bratří Škorpilů nese toto jméno až od 50. let 20. století. Od roku 1923 až do té doby byla ulicí Hermenegilda Škorpila. Při návštěvě Varny v roce 1985 jsem ještě na dvou drobných smaltovaných domovních číslech četl i nápis ulice H. Škorpila. Při návštěvě v roce 2004 tam bylo již jen číslo 31. V roce 2006 při návštěvě Varny paní Ing. Marie Hermová nezjistila již ani jedině. Bob Hurikán v cestopise *Trampem do Orientu* píše: „*Paní konzulová [Marie Škorpilová, rozená Bernkopfová – pozn. aut.], ke které je uvedli, se s nimi dala do hovoru a ochotně odpovídala na jejich otázky. A tak se dozvěděli, proč se jmenuje ve Varně jedna z ulic Škorpilovou, že to je pro zásluhy o město Varnu po Henry [správně Hermenegildu – pozn. aut.] Škorpilovi, zemřelém bratru pana konzula. Dozvěděli se, že mohyla [hrob – pozn. aut.] vysoko na kopci zvaném Džena Warte [správně Džanavara tepe – pozn. aut.], kde jsou zříceniny kostela z dob císaře Konstantina (začátek 4. století po Kristu) patří tomuto velikému badateli, který objevil základy [kostela – pozn. aut.] a naplnil varenské muzeum antiky tak, že se počítá dnes [již v roce 1933 – pozn. aut.] mezi nejbohatší muzea Bulharska.*“ (Bob HURIKÁN, *Trampem do Orientu*, Praha 1933 a 1991², s. 33.)

на месте древнего Марцианополя (Одесса 1896, с. 95–99); v roce 1897 v díle Протоколы № 303 комплекта XX stejného periodika *О древностях, найденных в Болгарии* (Одесса 1897, с. 57–63) a Протоколы № 304 *Древние надписи, найденные в Болгарии* (Одесса 1897, с. 77–80).

V roce 1895 inicioval Karel Škorpil přemístění archeologické sbírky do budovy dívčího gymnázia. Sběrka se rychle rozrůstala o nálezy z Velkého Preslavu, z thráckých mohyl ve Varně i jejího širšího okolí, o reliéfy, architektonické prvky, nápisy, keramiku i mince. Po šesti letech intenzivní muzejní sbírkotvorné činnosti dali Škorpilové podnět k založení Varenského archeologického spolku (Варненско археологическо дружество), což se stalo na schůzi konané dne 12. prosince 1901.

Společně s bratrem Hermenegildem v roce 1895 zdokumentoval fotograficky i kresebně skalní reliéf Madarského jezdce, a to z lešení, které bylo k tomuto účelu speciálně postavené.¹⁸ Byli po F. Kanitzovi prvními badateli, kteří reliéf podrobně zkoumali a upozornili na třetí spodní nápis. Celek, včetně reliéfu, datovali do 1. třetiny 9. století a vyslovili názor, že vyobrazený jezdec na koni je chán Krum a nápisy kolem pocházejí z jeho doby. Až v roce 1924, po revizním průzkumu, Karel Škorpil dospěl k závěru, že jezdec je nejvyšší thrácký bůh a nápisy kolem něho postupně tesali za chánů Kruma (805–814), podmanitele Avarů sídlících v Potisí, srbských kmenů a vítěze nad byzantským císařem Nikoforem I., Omurtága (814–831) a Malamira (831–836/7).

V roce 1896 se profesoru Karlu Škorpilovi dostalo dalšího mezinárodního uznání. Dne 22. ledna (5. února) byl jmenován členem Oděské společnosti dějin a starožitností – Одесского общества истории и древностей. V letech 1897 a 1898 podnikl jako člen expedice Akademie věd ve Vídni studijní cestu po severním Bulharsku a severní Dobrudži¹⁹ a zahájil přípravy na výzkum Plisky, o které publikoval teoretické články, napsané společně s bratrem Herminem. V roce 1896 to byl výše zmíněný článek o prabulharském nápisku v kostele Čtyřiceti mučedníků, v roce 1900 článek *Абоба, първата българска столица в Източен край*, орган на Клуба Народната партия (от 13. 12. 1900). Oba bratři společně napsali *Първата българска столица до Абоба (предварителни изследвания)* publikované v Годишен отчет на варненската държавна мъжка гимназия Фердинанд I за учебната 1900/1901 г. (Варна 1901, с. 3–16), dále *Някой думи за разкопките в Абобските развалини и за тяхната история* (Варна 1901, с. 16–24) a *Надписи отъ първата български времена и Няколко думи за Абоба* (Варна 1901, с. 24–26). Vyslovili názor, že nejstarším centrem I. bulharského státu nebyl Veliký Preslav, jak se až dosud soudilo, ale hradiště Pliska u vesnice Aboba. Na přelomu května a června 1899 byla Archeologickým ústavem v Konstantinopoli svolána do Plisky komise, jejímiž členy byli kromě ředitele organizátorského ústavu profesora Fjodora Ivanoviče Uspenského a Karla Škorpila též docent na No-

¹⁸ И. СТОЯНОВ, *Карел Шкорпил*, с. 223.

¹⁹ И. СТОЯНОВ, *Карел Шкорпил*, с. 189; С. МАСЛЕВ, *Карел Шкорпил*, с. 15; К. МИЯТЕВ, *Научно дело на Карел Шкорпил*, с. 8; В. ВЕЛКОВ, *Крупно научно и обществено дело*.

voruské univerzitě v Oděse M. J. Popruženko a profesor univerzity v Sofii V. N. Zlatarský.²⁰ Jejím úkolem bylo prověřit Škorpilovu teorii. Profesor Karel Škorpil svou teorii objasnil a doložil i nápisy dochovanými na sloupech cara Omurtága, z nichž se jeden dochoval v kostele Čtyřiceti mučedníků v podhradí velikotárnovského Carevce a druhý u vesnice Čatalare, současného Krumova. Ze vzájemné úcty trojice badatelů vyplynulo i kmotrovství Škorpilovu synovi Václavovi, narozenému ve Varně dne 14. června 1899. Na základě těchto textů a údajů, že palác cara Omurtága se nalézal 2 000 rastagů (4 000 orgií = 80 verst = 85 km) od Dunaje, nemohl být centrem říše Veliký Preslav, vzdálený 125 kilometrů, ale Pliska. Škorpilův výklad zaujal F. I. Uspenského natolik, že mu nabídl finanční zajištění výzkumu lokality a následné publikování výsledků. Výzkum byl zahájen dne 5. října 1899 a na výkopových pracích se podílelo nejprve 20 a pak 35 dělníků. Výzkum pokračoval i v roce 1900 za účasti profesora F. I. Uspenského a doc. M. J. Popruženka. Původní odpůrce Škorpilovy teorie o prvním centru I. bulharského státu v Plisce V. N. Zlatarský²¹ na XI. archeologickém sjezdu v Kyjevě v roce 1899 vystoupil zcela neomaleně se Škorpilovou teorií jako s teorií vlastní.²² Vše bylo na pravou míru uvedeno vystoupením profesora F. I. Uspenského.²³

V roce 1898 vydali bratři Hermenegild a Karel tři významné publikace; ve francouzském časopise *Mémoires de la Société de spéléologie* III/15 stať *Sources et parties des eaux en Bulgarie* (Paris 1898, p. 1–46), v plovdivském vydavatelství Пчела v edici Паметници из Българско 166 stránkové dílo *Могилу* a v gymnaziální ročenice Годишен отчет на Варненската държавна мъжка гимназия Фердинанд I за учебната 1897/1898 (Варна 1898, с. 3–45). Karlu Škorpilovi otiskli v rubrice Протоколы N° 307 časopisu Записки императорского Одесского общества истории и древностей XXI stať *Древние надписи, найденные в Болгарии* (Одесса 1898, с. 17–22); pod šifrou III *Писмо в редакцията на в. Сила. За два антични надписи от Варна* v Сила I брой 11, (от 18. 3. 1898). S rokem 1899 je spjato založení společnosti Славянско дружесиво в България se sídlem ve Varně, na kterém se významným způsobem podílel též profesor Karel Škorpil.²⁴

²⁰ Tamtéž.

²¹ B. H. Златарски v recenzích na pasáže Škorpilů reagoval negativně. Recenze byly uveřejněné v díle *Могилу*, Пловдив 1898, с. 153 a v ročenice *Годишен отчет на Варненската държавна мъжка гимназия за 1897/1898 г.*, Варна 1898, с. 5 otištěných v časopise Български преглед V, 1898, kn. 5, с. 121–130 a ve sborníku Сборник Министерства просвящения XV, 1898, с. 142–144. Novou Škorpilovu teorii podpořil prof. Konstantin Josef Jireček v časopise *Archiv für slavische Philologie* 1899, s. 612.

²² Zlatarského studie vyšly v Трудя XI^{го} археологического сузда в Киеве 1899, с. 116–118.

²³ Srov. Ф. И. УСПЕНСКИЙ, *Абоба-Плиска*, София 1905, с. 6, 551. K tomu též И. СТОЯНОВ, *Карел Шкорпил*, с. 218; Ж. Н. ВЪЖАРОВА, *Зръзките на Карел Шкорпил с руските учени*, in: *Изследвания ...*, София 1961, с. 63–64.

²⁴ Карел ШКОРПИЛ, *Славянски научно-културен център в Цариград*, in: Юбилеен сборник на Славянското дружество в България (1899–1924), София 1925, с. 85–101; С. МАСЛЕВ, *Карел Шкорпил*, с. 17; Ludvík SKRUŽNÝ, *Karel Škorpil a Slovanský ústav v Praze ve světle materiálů uložených ve Vědeckém archivu BAV v Sofii a z majetku rodiny Škorpilovy*, referát

Na publikace bratří byl bohatý i rok 1900, ve kterém většinu Karlova času pohltil archeologický výzkum Plisky a zpracovávání jeho výsledků. V Plovdivu oběma bratrům vyšla v knižnici Природни богатства из Българско 55 stránková studie se třemi desítkami vyobrazení s názvem *Кражски явления (Подземни реки, пещери и извори)*. V šestém ročníku časopisu České muzeum filologické vydali Škorpilům stať *Památky thrácké* (Praha 1900, s. 1–9); v rubrice Протоколы N° 312 časopisu Записки императорского Одесского общества истории и древностей XXII jim otiskli informativní příspěvek *Древние надписи, найденные в Болгарии* (Одесса 1900, s. 10–12, 16–22) a v časopise Източен край již výše zmíněný článek *Абоба, първата българска столица* (от 13. 12. 1900).

Letní prázdniny roku 1901 i následujících let prožil profesor Karel Škorpil v Cařihradě, kde od 22. června bezmála do konce srpna 1901²⁵ zpracovával v Ruském archeologickém ústavu v Cařihradě materiály získané při výzkumech Plisky. Profesor F. I. Uspenský měl jistě velký podíl na vyznamenání Karla Škorpila Řádem sv. Anny.²⁶ Po návratu z Cařihradu do Varny inicioval společně s bratrem Hermenegildem a s kolegy profesorského sboru Anani Javašovem a Christo Genkovem založení Varenského archeologického spolku – Варненското археологическо дружество. Ustavující schůzi uskutečnili v adventním období, dne 12. prosince 1901.²⁷ Byl to první archeologický spolek v Bulharsku nezávislý na spolku sofijském, rozvíjející všestrannou činnost. Jeho prvním předsedou byl v roce 1905 zvolen profesor Hermenegild Škorpil a zůstal jím až do smrti v červnu 1923. Po odevzdání konečné podoby rusky napsaného textu díla Aboba-Pliska byl profesor Karel Škorpil jmenován dne 29. února (13. března) 1904 členem Ruského archeologického ústavu v Konstantinopoli. V roce 1905 vydala Státní tiskárna v Sofii jako desátý svazek sborníku Известия Русского археологического института

přednesený na sympoziu Průkopníci nové bulharistiky z konce 19. a začátku 20. století, konaném ve dnech 9. – 10. 4. 1986 na FF UK v Praze, rukopis, s. 4.

²⁵ Dopis profesora Karla Škorpila choti Marii ze dne 24. 6. 1901, v němž se zmiňuje o příjezdu do Cařihradu dne 22. 6. 1901, a dopis manželky Marie ze dne 14. 8. 1901 s instrukcemi, co má koupit a přivést synovi Václavovi (* 14. 6. 1899). Dopisy jsou uloženy v Научен архив на Българската академия на науките, фонд 165 К, № 1.

²⁶ Kabinet ruského cara Mikuláše II. (1894–1917) oznámil prof. Karlu Škorpilovi dopisem ze dne 10. (24.) října 1901, že byl vyznamenán Řádem svaté Anny I. stupně, ale dochovaný řád je III. stupně. Dopis byl v rodině Škorpilově. Ж. Н. Въжарова uvádí z písemných dokladů, uložených v Archivu Akademie věd SSSR v Petrohradě (dopis ruského Ministerstva zahraničních věcí bulharskému Ministerstvu národní osvěty ze dne 11. 1. 1901 pod č. 30 741), že byl Karel Škorpil za své práce o archeologických objevech vyznamenán řádem Sv. Anny III. stupně. Srov. Ж. Н. ВЪЖАРОВА, *Зръзките на Карел Шкорпил*, s. 64.

²⁷ С. СЛАВОВА, *Археологическо дружество в град Варна. Кратка историческа справка*, Варна-Окръжен державен архив, от 6. 12. 1958, с. 1, 2 (strojopis); L. SKRUŽNÝ, *Muzea a památníky*, s. 239 a 242; L. SKRUŽNÝ, *Bratři Škorpilové*, s. 297–302. Ministerstvo kultury v Sofii dopisem ze dne 2. 5. 1902 existenci Varenského archeologického spolku potvrdilo. Varenský archeologický spolek inicioval vznik dalších archeologických spolků v Kazanlaku, v Preslavi, v Šumenu, ve Velkém Tärnovu, v Sofii, ve Vidinu, v Plevenu, ve Slivenu a v Razgradu. Н. ДАСКАЛОВ, *Баши на Българската археология*, Наука и техника 6, 1979, с. 60.

v Konstantinopole jako Материалы для болгарских древностей s názvem *АБОБА-ПЛИСКА* o rozsahu 596 stran tisku, formátu A4 s 58 obrázky v textu a se 117 tabulkami vloženými do samostatných plátěných desek formátu A3. Tabulky a vlastní dílo, rozdělené do jednadvaceti kapitol a dvou příloh (ke kapitolám VI a XX), jsou z větší části prací Karla Škorpila. Napsal čtrnáct kapitol na stranách 16–172, 250–264, 281–286, 301–337, 372–543 a přílohu číslo dvě na stranách 558–569;²⁸ viz Bibliografie prací bratří H. a K. Škorpilů (B. Velkov, *Библиография на трудовете и статиите на Карел Шкорпил*, in: *Изследвания в памет на Карел Шкорпил*, София 1961, с. 76–77, ч. 40–55). Jednu kapitolu napsal Karel Škorpil s profesorem F. I. Uspenským,²⁹ první kapitolu R. H. Leper,³⁰ osmou kapitolu napsal F. I. Uspenskij,³¹ desátou kapitolu D. V. Ajnalov, jedenáctou kapitolu a první přílohu B. A. Pančenko³² a šestnáctou kapitolu MUDr. B. Jelich.³³

Od počátku roku 1902 usiloval Varenský archeologický spolek o založení muzea ve Varně. Spravovalo by sbírky, které by nebylo možné libovolně přenášet do Národního muzea v Sofii, jak to prosazovalo Ministerstvo osvěty. Spolek byl ministerstvem povolen dne 21. května 1902 jako samostatný, nezávislý na centru v Sofii. Spolek předložil městské radě žádost o zřízení muzea, rada návrh stvrdila a 5. července ho postoupila Ministerstvu osvěty. Od 23. ledna 1903 spolek disponoval razítkem. Dne 21. ledna 1906 byl na plenární schůzi pod předsednictvím Hermenegilda Škorpila zvolen výbor a technická komise, jejímž úkolem bylo vytvoření expozice muzea. Na instalaci expozice se podíleli hlavně bratři Škorpilové.

Dne 11. června 1906 byla slavnostně otevřena ve dvou místnostech dívčího gymnázia ve Varně první expozice Národního muzea³⁴ s oddělením archeologic-

²⁸ Jedná se o tyto kapitoly: *Географический обзор: Абобска равнина и горы её окружающие. Стария поселения на Абобской равнине* (с. 16–29); *Укрепления Абобской равнины* (с. 30–61); *Постройки в Абобском укреплении* (с. 62–152); *Строительный материал* (с. 153–172); *Знаки на строительном материале* (с. 250–262); *Рисунки на камнях и кирпичих или скульптурные фрагменты* (с. 281–286); *Домашний быт и промысел* (с. 301–317); *Оружие* (с. 318–321); *Снабжение водой* (с. 322–324); *Курганы* (с. 325–337); *Мегалитические памятники* (с. 372–384); *Памятники в окрестностях Абобской равнины: Стана, Провадийския горы, водораздельные возвышенности и Шуменския горы* (с. 385–442); *Некоторые из дорог Восточной Болгарии* (с. 443–502); *Окопы и земляныя укрепления Болгарии* (с. 503–543); *О земляных укреплениях и окопах* (с. 558–569).

²⁹ Ф. И. УСПЕНСКИЙ – К. ШКОРПИЛ, *Вновь открытая надпись Омуртага. Столицы (аулы, становища) древних болгар*, София 1905, с. 544–554.

³⁰ Р. Х. ЛЕПЕР, *Античные надписи*, София 1905, с. 242–249.

³¹ Ф. И. УСПЕНСКИЙ, *Историко-археологическое значение Абобы и её окрестностей. Раскопки. Наименование древнего поселения*, София 1905, с. 1–15 а *Тўз, Надписи старобългарския: колонны с именами городов; надписи с фрагментами договоров; надписи исторического содержания; фрагменты надписей разного содержания и происхождения*, София 1905, с. 173–242.

³² Б. А. ПАНЧЕНКО, *Византийския печати и монеты*, София 1905, с. 291–300; *Тўз, Печать и багатура и баина Иоанна Хотина*, София 1905, с. 555–557.

³³ Б. ЁЛИХ, *Черепя*, София 1905, с. 338–371.

³⁴ Strojopisná verze stanov Národního muzea ve Varně se vpisky rukou je uložena v Regionálním státním archivu ve Varně, Fond 91/18 № 2. (Srov. L. SKRUŽNÝ, *Muzea a památníky*, s. 239;

kým, etnografickým, historicko-geografickým, umělecko-historickým, knihovnou a archivem. Více jak 1 000 sbírkových předmětů bylo instalováno většinou v pultových a ve čtyřech skříňových vitrínách, ale i volně na zemi. Na stěnách byly informativní texty, fotografie, plány výzkumů i architektury církevní a světské, různých etnik regionu, jejich oděvy a jejich součásti. Dále zde byly umístěny exponáty z oblasti paleozoologie a paleobotanika, mineralogie, geologie, zoologie, botanika. V roce 1906 byly uskutečněny výzkumy thrácké mohyly ze 4. – 3. století př. n. l. na dvoře dívčího gymnázia a thrácké mohyly, ze které Turci řídili 10. listopadu 1444 bitvu u Varny. U ní padl polský a uherský král Vladislav Jagellonský, nazývaný po smrti Varnenčik. Dále Karel Škorpil prozkoumal římskou pevnost Abritus, kde odkryl časně křesťanskou baziliku s mozaikami ze 4. – 6. století, a byl zahájen výzkum skalního kláštera Aladža manastiru. Karel Škorpil ale nezapomínal ani na činnost publikační. Společně s V. Dobruským, H. Eggerem, H. Hartem, V. Hoffilerem, J. Oehlerem, A. Steinem a J. Zingerlem publikoval výsledky práce rakouské Balkánské komise v *Antiquarische Abteilung* 4 rakouského sborníku *Antike Denkmäler in Bulgarien. Schriften der Balkankommission* (Wien 1906). V Praze oběma bratrům vyšel v časopise České muzeum filologické článek *Šest řeckých nápisů z Plovdiva* (Praha 1906). V roce 1907 provedl výzkum bohatého hrobu z 1. – 2. století v Balčiku a pod šifrou III ve spolkové ročence Първий годишен отчет на Варненско археологическо дружество за 1906 година (Варна 1907) publikovali bratři pravděpodobně společně dva články – *Римската кула* (с. 15–16) a *Аладжа манастир* (с. 24–26). V roce 1908 byl Karlem Škorpilem uskutečněn výzkum velké mohyly ze 2. – 3. století u Devny. Profesor Karel Škorpil byl jmenován členem komise společného rusko-bulharsko-srbského archeologického výzkumu Balkánského poloostrova iniciované Ruským archeologickým ústavem v Konstantinopoli, uskutečnil výzkum ablaatské pevnosti v Dobrudži³⁵ a ve druhé ročence Вторий годишен отчет на Варненско археологическо дружество за 1907 година (Варна 1908), rovněž pod šifrou III, uveřejnil sedm informativních zpráv o výzkumech – *Основанието на град Варна* (с. 24); *Цитаделата барутхане (джипане кале)* (с. 24–26); *Римската кула* (с. 26–28); *Откритието в канала* (с. 29–31); *Богданова чушма във Варна* (с. 31–33); *Малки съобщения за град Варна* (1. *Подземие между гр. Варна и върха Турна-тепе*; 2. *Предание за стара Варна*; 3. *Кърък-джамия*; 4. *Градът „Варна“ в Маджарско* и 5. *Стари градища в гр. Варна*) (с. 33–35); *Аладжа манастир* (с. 35–36) a *Малки съобщения из Варненско* (1. *Златната корона от Каварна* и 2. *Момина могила до с. Турк Арнаутлар*) (с. 40–41). Pod jmény obou bratrů vyšel v téže ročence ještě jeden článek *Абоба-Плиска и Белеград* (с. 47–48). V prvním zpravodaji spolku Известия на Варненско археологическо дружество I otiskli bratři studii

Týž, *Bratři Škorpilové*, s. 298.) Veřejnosti byly sbírky zpřístupněny dne 29. 6. 1906. (Srov. Я. В. ГОЧЕВ, *Карел Шкорпил и българската археологическа наука (По случай 25 години от смъртта му – 10 март 1944 година)*, Народно дело от 11. 3. 1969.

³⁵ И. СТОЯНОВ, *Карел Шкорпил*, с. 229.

Походът на Владислава през България в 1444 г. и битката при Варна (Варна 1908, с. 1–67 и карта) a ve stejném zpravodaji pod Škorpil vyšly tři drobné zprávy spjaté s Vladislavem Jagellonským-Varnenčikem, a to *Владиславов отдел при Варненския музей* (с. 69), *Писмото на цар Николай I за поставяне паметник на Владислава във Варшава* (с. 70) a *Паметник на Владислава* (с. 71–73).

V roce 1908 se profesor Fjodor Ivanovič Uspenský pokusil o založení společnosti soustřeďující vědce Ruska, Bulharska a Srbska ke společné práci. To se mu ale podařilo až v roce 1910, kdy vědci jmenovaných zemí podpořili návrh na zřízení Balkánské komise při Ruském archeologickém ústavu v Konstantinopoli, jejímž posláním bylo jak plnění úkolů vědeckých, tak i politických. V ní se setkal Karel Škorpil nejen s bratrem Vladislavem Škorpilem, působícím v Kerči, ale i s krajanem Čeňkem Chvojkou, zakladatelem ukrajinské archeologie, pracujícím v muzeu v Kyjevě. Z úkolů politických, které si komise vytkla, to bylo především oslabení vlivu Rakouska-Uherska na Balkánském poloostrově, který sem pronikal prostřednictvím komisí pro záležitosti Balkánu se sídly ve Vídni a v Sarajevu a zřízenými při C. k. Rakouské akademii ve Vídni.³⁶ V roce 1911 uspořádal Ruský archeologický ústav v Konstantinopoli ve svém sídle konferenci, které se zúčastnili za Srbsko Dr. M. M. Vasić a Dr. D. Štefanovič a za Bulharsko prof. G. Kacarov (1874–1968), Dr. B. Filov (1883–1945) a prof. K. Škorpil.³⁷ Činnost Balkánské komise ochromily války – 1. a 2. balkánská válka (5. října 1912 – 30. května 1913 a 29. června – 10. srpna 1913), její zánik pak přivedla 1. světová válka. Ale ještě před jejím vypuknutím bratři Hermenegild a Karel provedli sběry na bojišti bitvy u Varny a v roce 1908 a 1910 věnovali této problematice články, které již byly zmíněny výše.³⁸ V roce 1909 uskutečnil Karel Škorpil čtvrtý výzkum Velikého Preslavu a s bratrem Hermenegildem publikoval ve druhém zpravodaji spolku *Известия на Варненско археологическо дружество* II články, ve kterých informovali o výzkumech na území Varny a jejího nejbližšího okolí – *Римският водопровод в град Варна* (Варна 1909, с. 3–8); *Разкопки могили до град Варна* (Варна 1909, с. 8–14); *Турските укрепления във Варна от 1828 и 1934 г.* (Варна 1909, с. 33–53, с. 1 план); *Обяснение към плана на град Варна (Посечени са архитектурните и археологическите паметници в града от всички епохи)* (Варна 1909, с. 54–71); *Откритието в канала* (Варна 1909, с. 75–76); *Песъчливият насип между морето и езерото (открити архитектури фрагменти и кера-*

³⁶ K tomu dopis profesora Karla Škorpila kancléři prezidenta ČSR Přemyslu Šámalovi z dubna 1919. Srov. L. SKRUŽNÝ, *Karel Škorpil a Slovanský ústav*, s. 2.

³⁷ И. СТОЯНОВ, *Карел Шкorpил*, с. 229.

³⁸ X. ШКОРПИЛ – К. ШКОРПИЛ, *Походът на Владислав през България в 1444 г. И битка при Варна*, in: ИВАД I, Варна 1908, с. 1–67; X. ШКОРПИЛ, „Владиславов отдел“ при Варненския музей, in: ИВАД I, Варна 1908, с. 69; Тъж, *Писмото на цар Николай I за поставяне паметник на Владислава във Варшава*, in: ИВАД I, Варна 1908, с. 70; Тъж, *Паметник на Владислава*, in: ИВАД I, Варна 1908, с. 71–73; X. ШКОРПИЛ – К. ШКОРПИЛ, *Предполаганият гроб на Владислав „Варненчик“*, in: Четвъртий годишен отчет на Варненско археологическо дружество за 1909 г., Варна 1910, с. 13–15; Titíž, *Владислав Варненчик 1444–1923 (по случай изването на полските гости през 1923 г.)*, Варна 1923, с. 32.

мика) (Варна 1909, с. 76–77) a *Изнесени старини от град Варна (надписи и камени релефи)* (Варна 1909, с. 77–78).

V roce 1909 předložila vláda návrh nového památkového zákona, ve kterém se znovu projevil centralizační tendence a zpochybňování významu archeologických spolků. Na to okamžitě reagoval Varenský archeologický spolek, především oba Škorpilovi. Na plenární schůzi bylo po jejich vystoupení rozhodnuto zahájit boj za změny znění zákona a svolat všechny bulharské archeologické spolky ke společnému jednání. Celobulharskou I. archeologickou konferenci svolali v roce 1910 do Velikého Turnova, jejíž účastníci požadovali rovnoprávnost všech spolků a při nich budovaných muzeí. V roce 1911 svolali II. archeologickou konferenci do Varny, kde K. Škorpil, jako všeobecně v Bulharsku i v zahraničí uznávaný archeolog, podal návrh na vytvoření orgánu, který by hájil zájmy spolků – *Съюз на археологическите дружества*. Bohužel balkánské války a pověření Karla Škorpila vojenskými topografickými úkoly a výzkumy na území obsazeném bulharskou armádou činnost v této záležitosti zastavily. V muzeu Karel Škorpil zahájil v roce 1911 modernizaci expozičního mobiliáře, nově upravil expozici a při muzeu zřídil fotografický ateliér. Až v roce 1923 zaštitil archeologické spolky ve Varně, ve Velikém Preslavu a v Šumenu vytvořením zastřešujícího spolku s názvem *Българското дружество*.³⁹

V roce 1909 Karel Škorpil podrobně zaměřil, popsal a v roce 1910 publikoval plán a podrobný popis památek centra II. bulharského státu, Velikého Tärnova.⁴⁰ S bratrem Hermenegildem v roce 1910 publikoval nové poznatky z dějin Varny a archeologické nálezy z Varny a okolí ve třetím svazku ИВАД s názvem *Одесос и Варна* (Варна 1910, с. 3–23); v témže věstníku článek o pramenech řeky Devny *Девненски извори* (Варна 1910, с. 89–92) a výše zmíněný článek o předpokládaném hrobu Vladislava Varnenčika. Karel Škorpil sám seznámil veřejnost s výsledky výzkumu ve Velikém Preslavu v obsáhlém článku se čtyřmi podkapitoly s titulem *Преслав (А. Географически преглед на околността му; Б. Старата столица; В. Раскопки; Г. Латински надписи)* (Варна 1910, с. 101–146). V následujícím roce uveřejnili bratři Škorpilové opět ve čtvrté ročence spolku za rok 1910 článek přinášející informace o výsledcích výzkumu ve Varně a vesnici Reka Devna s názvem *Материали за история на град Варна* (Варна 1911, с. 8–18); ve čtvrtém ročníku Известий ВАД tři společné články *Пазители на проходите (с една таблица)* (Варна 1911, с. 69–73), *Неизвестно писмо и крайбрежни насипи* (Варна 1911, с. 77–85) a *Холерата във Варна през 1829* (Варна 1911, с. 107).

³⁹ А. МИНЧЕВ, *100 години Варненски музей*, с. 15–16.

⁴⁰ В. Н. ЗЛАТАРСКИ, *Карел Шкорпил*, с. 81; К. МИЯТЕВ, *Научно дело на Карел Шкорпил*, с. 11. Plán byl publikován profesorem Karlem Škorpilem v článku К. ШКОРПИЛ, *План на старата българска столица* Велико Търново, in: *Известия на Българско археологическо дружество*, кн. II, София 1910, с. 121–154.

V roce 1911 studoval Karel Škorpil památky v oblasti Rusenski Lom a provedl výkopy na teritoriu římského tábora Abritus.⁴¹ Od roku 1882 shromažďoval materiál pro dílo *Křesťanské památky černomořského pobřeží do XI. století*, ke kterému zkompletoval na 800 náčrtů, kreseb, map a fotografií památek převážně časného křesťanského období. Měl ale vážné finanční problémy s vydáním díla, a tak uvítal návrh Američana Wittmoora, profesora na univerzitě v Bostonu, který přislíbil, že vydá dílo o 800 stranách rukopisu se stejným počtem obrazových příloh v anglickém jazyce. Honoráře se tehdy Karel Škorpil vzdal, ale žádal štočky, aby mohl po anglickém vydání připravit pro tisk bulharské nebo české vydání. Krátce před 1. světovou válkou Škorpilovo dílo, doplněné o fotografie a kresby pořizené Američany, putovalo do Bostonu. Jenže profesor Wittmoor zemřel, a proto dílo nebylo vydáno. Až po 2. světové válce se po mnohaletých jednáních dostala do rukou rodiny část rukopisu bez veškeré obrazové dokumentace.⁴² Rodina darovala rukopis do Regionálního muzeu ve Varně v naději, že se dočká vydání.⁴³ Bohužel dílo vydat nelze, protože mnoho z památek, zdokumentovaných Hermenegildem a Karlem Škorpilovými, dnes již neexistuje.⁴⁴

Výsledky výkumu v Balčiku publikoval Karel Škorpil v roce 1912 ve vídeňském časopisu *Jahrshefte des Österreichischen archäologischen Instituts Beiblatt XV* v článku *Grabfund in Balčik* (Wien 1912, s. 101–134) a společně s bratrem Hermenegildem v pátém ročníku ИВАД v článku *Балчик* podal informace o hrobce a nálezech z antické Dionisopole (Варна 1912, с. 57–62, с. 10 табл). V témže pátém spolkovém věstníku otiskli společně bratři články *Милиарни колони от град Русе* (Варна 1912, с. 3–4) a *Находка на сребърни тасове до гара Синдел* (Варна 1912, с. 24–25). V časopise *Известия на Българско археологическо дружество* publikoval Karel Škorpil krátkou informaci o výzkumu v Preslavi *Преслав* (София 1912, с. 101–106).

Badatelské úsilí Karla Škorpila nezastavily ani válečné události. Z pověření Ruského archeologického ústavu v Konstantinopoli prováděl průzkumy památek na bulharské i turecké straně pohoří Strandža a v roce 1912 i v povodí dolního toku řeky Maryci.⁴⁵ Během této, jakož i pedagogické činnosti se také věnoval dokumentaci mizející Varny tureckého a národně obrozeneckého období. Uskutečnil i vý-

⁴¹ И. СТОЯНОВ, *Карел Шкорпил*, с. 190, 205; В. ВЕЛКОВ, *Крупно научно и обществено дело*. Konstantin Josef Jireček (1854–1918) se domníval, že se římský tábor Abritus rozkládal v katastru vesnice Aboba, do které profesor Karel Škorpil lokalizoval nejstarší centrum I. bulharského státu Plisku.

⁴² Karel Škorpil v dopise ze dne 10. 11. 1929, adresovaném prof. Luboru Niederlovi, psal: „*Koncem tohoto roku mají konečně vyjít „Křesťanské památky Černomoří do XI. století“ nákladem prof. Wittmoora (s cca 750 obrazy).*“ Srov. Научен архив БАН в София, фонд 165 К, № 1/17; L. SKRUŽNÝ, *Karel Škorpil a Slovanský ústav*, s. 19; Týž, *Bratři Karel a Hermenegild Škorpilové a bulharská středověká archeologie*, *Archaeologia historica* 26, 2001, s. 492.

⁴³ Za informace děkuji Ing. Marii Hermové, vnučce Karla Škorpila.

⁴⁴ Za informaci děkuji доц. н. с. Алуksандру Минчеву, vědeckému pracovníkovi Archeologického muzea ve Varně.

⁴⁵ И. СТОЯНОВ, *Карел Шкорпил*, с. 190.

zkum hrobky v Balčiku.⁴⁶ V roce 1913 využil 2. fáze balkánské války k průzkumům a výzkumům na turecké i bulharské straně pohoří Strandža a provedl archeologické výzkumy v Medii a Vize. Pro muzeum ve Varně se tehdy snažil získat sbírky pedagogického učiliště v Silistri, ale ty byly z rozhodnutí Ministerstva národní osvěty převezeny do muzea v Ruse. V roce 1914 opět procházel pohořím Strandža a v okolí lokalit Malko Tärново-Vasilkovo. Z pověření bulharského armádního štábu byl jmenován armádním kartografem.⁴⁷ V letech 1917 až 1918 dokumentoval památky v severní Dobrudži, v roce 1918 provedl rozsáhlý výzkum nekropole v Trebeništi.⁴⁸ Se Škorpilovým souhlasem publikoval v roce 1927 výsledky v německém jazyce germanofilsky orientovaný PhDr. Bogdan Filov (1883–1945), profesor archeologie na sofijské univerzitě a ředitel Archeologického ústavu v Sofii.)⁴⁹

Ale věnujme pozornost i publikační činnosti Karla Škorpila během válečných let, ve které informoval o výsledcích svých průzkumů a výzkumů. V roce 1913 uveřejnil společně s bratrem Hermenegildem článek *Археологически бележки от Странджа планина* s francouzským resumé v časopise *Известия на Българско археологическо дружество III* (София 1912–1913, с. 235–262), v roce 1914 *Бележки за старата българска столица Преслав* uveřejněné ve čtvrtém ročníku časopisu *Известия на Българско археологическо дружество* (София 1914, с. 129–147) a 202 stránkové dílo s 25 tabulkami a 4 mapami *Опис на старините по течението на река Русенски Лом* vydané v Sofii jako první svazek knižnice *Материали за археологическата карта на България*, kn. 1 (София 1914). V roce 1918 uveřejnil výsledky svých výzkumů v okolí Plisky a Nikolicelu ve sborníku *Добруджа* pod názvem *Старобългарски паметници* (София 1918, с. 191–234). V roce 1918 byl jmenován členem Bulharské akademie věd.⁵⁰ Hned po skončení války pátral po osudech archeologických sbírek Ruského archeologického ústavu v Cařihradě a již v dubnu 1919 jednal s prezidentem Osoboditelem T. G. Masarykem (1850–1937), univerzitním profesorem Luborem Niederlem (1865–1944) i s prezidentem České akademie, univerzitním profesorem Karlem Vrbou (1845–1922) o zřízení Balkánské komise, která by nahradila tu, která byla i díky Škorpilově zásluze vytvořena při Ruském archeologickém ústavu v Cařihradě, který ale již nebyl po válce obnoven.⁵¹ Ve XXV. ročníku českého Sborníku České společnosti zeměvědné uveřejnil článek *Starobulharské stany (lagery) i valy na poloostrově Balkánském* (Praha 1919, s. 41–47). V roce 1920 vyšel Hermenegildu a Karlu Škorpilům drobný příspěvek *Древнобългарски паметници* v *Статии из българской истории* (издание на Комитета от офице-

⁴⁶ В. ВЕЛКОВ, *Крупно научно и обществено дело*, с. 2.

⁴⁷ К. МИЯТЕВ, *Научно дело на Карел Шкорпил*, с. 8.

⁴⁸ И. СТОЯНОВ, *Карел Шкорпил*, с. 189; К. МИЯТЕВ, *Научно дело на Карел Шкорпил*, с. 8.

⁴⁹ Bogdan FILOV, *Die archaische Nekropole von Trebenischte am Ochrid-See, unter Mitwirkung von K. Škorpil*, Berlin – Leipzig 1927.

⁵⁰ С. МАСЛЕВ, *Карел Шкорпил*, с. 17; П. ДРАЖЕВ, *Карел Шкорпил*, *Учителско дело* от 15. 1. 1960; В. ВЕЛКОВ, *Крупно научно и обществено дело*, с. 2.

⁵¹ L. SKRUŽNÝ, *Karel Škorpil a Slovanský ústav*, s. 1–25.

рите на Варненски гарнизон за събиране пожертвования в полза на фонда „Българска история и археология“ (Варна 1920, с. 9–12). Od roku 1920 byl Karel Škorpil členem varenské větve společnosti Bălgarski naroden morski sgovor, k prospěchu bádání námořnímu i dunajskému.⁵² V roce 1921 provedl Karel Škorpil výzkum hrobek severně od Varny, získal pro muzeum další místnost v budově dívčího gymnázia a dne 24. listopadu obdržel od knížete Borise III. stříbrnou medaili za vědu a umění. V roce 1922 získali Škorpilové pro Varenský archeologický spolek od státu 250 ha původního přímořského pralesa se skalním klášteřem Aladža manastir a 3,5 kilometru široký pás písčité pláže,⁵³ dnes rekreační zóny, spolku již nenáležící, s četnými hotely, známé jako Zlaté Písky. Nevíme, zda projekt na rekreační středisko Zlaté Písky, ekonomicky nejen soběstačné, ale schopné vydělat i nezbytné prostředky pro archeologický spolek na vedení rozsáhlých výzkumů, vytvořil sám nebo s pomocí bratra Leopolda, ředitele Šustrova velkostatku ve Vojkovicích u Veltrus, anebo s pomocí českých odborníků působících v Bulharsku, jakým byl například Škorpilův přítel Stříbrný. Do roku 1935 byl plán částečně realizován. V bezprostředním sousedství pláže byly založeny ovocné sady se 2 000 stromy, vinice a zelinářské zahrady, zaveden vodovod se dvěma kašnami, postavena malá elektrárna a Chata Karel Škorpil.⁵⁴ V letech 1921 až 1923 byly publikovány společné články obou bratrů – v sedmém ročníku časopisu ИВАД vyšel článek k dvacátému výročí existence Varenského archeologického spolku *Двадесетгодишна дейност на Варненско археологическо дружество (1901–1921)* (Варна 1921, с. 3–84) a několik drobnějších článků: *Печат на княз Михаил-Борис* (Варна 1921, с. 108–118), *Преглед на древнебългарски паметници* (Варна 1921, с. 118–128), *Древнебългарски паметници. Статии из българската история, притурка към ИВАД* (Варна 1921, с. 9–27). V roce 1923 to byla již výše zmiňovaná brožurka *Владислав Варненчил 1444–1923*, poslední společná práce obou Škorpilů působících v Bulharsku. V roce 1922 vycházel v prvním ročníku večerníku *Вечерни часове* seriál šesti článků s titulkem *Какво може да се види във Варненския музей* (от 13. 3. 1922, с. 12–13; от 8. 4. 1922, с. 28–30; от 6. 5. 1922, с. 45–46; от 4. 6. 1922, с. 61–62; от 24. 6. 1922, с. 76–78), podepsaných Шкорпил. Články vyšly i souborně, jako čtyřicetistránková příloha ročenky *Вечерни часове*.

Po smrti bratra Hermenegilda byl profesor Karel Škorpil jmenován nejprve honorovaným (1923–1926) a pak neplaceným správcem varenského muzea. V roce

⁵² Я. В. ГОЧЕВ, *Карел Шкорпил и българската археологическа наука*. Mezi rodinnými materiály, vystavenými v roce 1966 ve Východočeském muzeu v Pardubicích na výstavě Východočeští rodáci archeologové a muzejníci, byla též členská legitimace Karla Škorpila z varenské pobočky spolku Bălgarski naroden morski sgovor, vydaná v roce 1920 s evidenčním číslem 18.

⁵³ Ing. Marie Hermová, vnučka profesora Karla Škorpila, darovala xerokopie konceptu dopisu se žádostí o výše zmíněné pozemky, zaslaného Karlem Škorpilem v roce 1921 bulharskému ministerstvu zemědělství, archivu Etnologického ústavu AV ČR, kde je uložena jako Rkp 355/1, Regionálnímu muzeu ve Vysokém Mýtě a Archeologickému muzeu ve Varně.

⁵⁴ Marie HERMOVÁ, *Za Karlem Škorpilem*, Svět v obrazech 25, 1979, č. 29.

1923 založil se zetěm kapitánem Ivanem Michajlovem (1887–1962), manželem dcery Marie (1893–1976), Námořní muzeum, jehož pokračovatelem je dnešní Vojské námořní muzeum N. J. Vapcarova.⁵⁵ První expozice Námořního muzea byla v suterénu dívčího gymnázia. Byla otevřena dne 24. května 1923. V roce 1923 založil Karel Škorpil novou archeologickou společnost Bălgarska starina, sdružující východobulharské archeologické spolky ve Varně, ve Velikém Preslavu a v Šumenu, jehož centrem byla zpočátku Varna a později Šumen.⁵⁶ V bezprostředním sousedství Šumenu se nalézají centra I. bulharského státu Pliska, Veliký Preslav i Madara se zmiňovaným reliéfem – jeskyní a svatyní s obrovským kamenem, zdrojem mužné síly a zdraví, památky prvořadého historického, kulturního, kultovního i politického významu. Předsedou spolku byl zvolen profesor Karel Škorpil. Při příležitosti ustavení společnosti vydal Škorpil třináctistránkovou knížečku s plány Plisky, Velikého Preslavu a Madarského jezdce s názvem *Първа книга в защита на Българската народна старина. В полза на фонда „Българска старина“* (Варна 1924).

V roce 1924 byl profesor Karel Škorpil pověřen Národním muzeem v Sofii, aby jako člen komise bulharského Ministerstva národní osvěty provedl výzkum Velké jeskyně v Madaře.⁵⁷ V letech 1926–1927, při příležitosti příprav jubilejního sborníku k 1 000. výročí úmrtí „cara Bulharů a Řeků“ Symeona (890–927), byl pověřen novými výzkumy Velikého Preslavu.⁵⁸

V roce 1925 publikoval jako Материали за археологическа карта на България IV studii *Мегалитни паметници и могилица. Старини в Черноморската област. Част I* v *Известия на Народен музей в София* (София, 55 s. рис.) a další dva články – *Пограничен български окоп между река Дунав и Черно море* v *Сборник В. Н. Златарски* (София 1925, s. 543–553), *Славянски научно-културен център в Цариград* v *Юбилеен сборник на Славянско дружество в България (1899–1924)* (София 1925, s. 95–101) a dva povínavé články věnované Madarskému jezdci *Нови страници от старобългарската история* (Ловна просвета I, брой 3, s. 1–4) a Velikému bohu *Великият бог на град Одесос (Варна)* v *Варненски вестник на вестниците* (от 24. 5. 1925, s. 2).

Dne 6. července 1926 byl profesor Karel Škorpil prezidentem Osvoboditelem T. G. Masarykem jmenován a dne 27. října, v předvečer Československého státního svátku, carem Borisem III. stvrzen ve funkci čestného, tedy nehonoreného československého konzula ve Varně. Dne 30. prosince obdržel od cara Velitelský řád sv. Alexandra.⁵⁹ Ve varenských novinách otiskl články *Надгробни*

⁵⁵ Я. В. ГОЧЕВ, *Karel Škorpil и българската археологическа наука*, s. 23; О. ПОЛУБОЯРИНОВА, *Скръбна двадестигодишнина на Морски музей*, *Морски сговор* 21, 1944, s. 35–46.

⁵⁶ И. СТОЯНОВ, *Karel Škorpil*, s. 228; С. МАСЛЕВ, *Karel Škorpil*, s. 16.

⁵⁷ К. МИЯТЕВ, *Научно дело на Karel Škorpil*, s. 8.

⁵⁸ Tamtéž, s. 10.

⁵⁹ L. SKRUŽNÝ, *Karel Škorpil a Slovanský ústav*, s. 9; L. SKRUŽNÝ, *Bratři Škorpilové*, s. 105. Jmenování profesora Karla Škorpila čestným československým konzulem ze dne 6. 7. 1926 je

камъни на предците на Стефан Караджа в Морски сговор (Варна брой 5, с. 8–9) а *За Владислав Варненчик*. V roce 1927 vyšel Karlu Škorpilovi ve sborníku Издания на Народен музей в София článek *Опис на старините в Черноморската област. Част II. (I. Светилища и паметници с изображения на конници)* s francouzským resumé (София 1927, с. 91) а два drobné příspěvky *Исторически бележки за град Варна* в Списание на българско инженеро-архитектурно дружество (Варна 1927, с. 335–336) а *Към находката на статуи „Камени баби“ до с. Ендже (Шуменска околия)* в Варненски вестник на вестниците IV (брой 4, от 24. 5. 1927).

Na sklonku dvacátých let а v roce 1930 uveřejňoval Karel Škorpil články s numismatickou tematikou *Бележки върху нумизматиката на град Одесос (Варна)* в Варненски кореняк I (брой 10, от 1. 2. 1928, с. 2–3 и брой 11, от 1. 3. 1928, с. 2) а *Царският тип на монетите на град Варна в сбирките на Варненския музей* в Материали за история на град Варна XXII – Варненски общински вестник, брой 229 (от 5. 7. 1930, с. 8); о Námořním muzeu *Морският музей* в Морски сговор VII, (брой 6, Варна 1930, с. 27–29); dvě studie věnované Preslavi – *Паметници от столица Преслав* в България 1 000 години (София 1930, с. 183–275, с. 50 табл.) а *Старобългарска съобщителна мрежа около Преслав и крепостите по нея* в Българска историческа библиотека II, книга 2 (1929, с. 80–111); též články, které Karlu Škorpilovi otiskli ve sborníku Byzantinoslavica⁶⁰ а články napsané společně s profesorem Univerzity Karlovy Antonínem Salačem.⁶¹

psáno francouzsky а podepsáno prezidentem T. G. Masarykem а ministrem zahraničí Dr. E. Benešem; dopis stvrzující Škorpilovo jmenování carem Borisem ze dne 27. 10. 1926 v předvečer 8. výročí vyhlášení samostatného Československa. Oba dopisy se nalézají v rodinných materiálech. Aby pan konzul Škorpil nebyl návštěvami vytrhován z badatelské а publikační činnosti, stanovil si úřední hodiny od 13.00 do 15.00 hodin. Zachovalo se о tom i svědectví beletristické z počátku 30. let 20. století. „... ‘hned se tedy půjdeme podívat na pana konzula, pojď!’ А šli. Konzulát Československé republiky byl umístěn ve vilce pana Škorpila, blízko pravoslavného kostela. Ferda šel rychlým krokem napřed. Konečně byl před svatyní, která jim měla dát peníze а pozdravy z domova. Prošli železnými vratky а zamířili k zadnímu vchodu vilky, kde se skvěla tabulka. Jára ji nahlas slabikoval ‘úřaduje se jen od 13 do 15’. ‘Járo, já mu závidím. To je život úřadovat jen dvě hodiny denně!’ řekl Ferda. ‘Jsi na velkém omylu. Tento konzulát je snad jediným konzulátem na celém světě, kdy republiku nic nestojí. Pan Škorpil koná veškerou práci zdarma а z ideálu k vlasti.’ ‘To jsou ještě na světě takoví lidé – vlastenci? Jaký rozdíl mezi vlastenci v Bělehradě а tady,’ rozumoval Ferda, kterému to nešlo do hlavy.“ (Srov. Bob HURIKÁN, *Trampet do Orientu*, Praha 1933 а 1991², s. 33.)

⁶⁰ Karel ŠKORPIL, *Надписи от Първото българско царство в Черноморската област на Балканския полуостров*. I, Byzantinoslavica II/1, 1930, с. 189–195; Тъж, *Стратегически постройки в Черноморската област на Балканския полуостров. I. Главната преградна линия в източнoбалканска крепостна система. Преградната линия от пролома на река Елешница до Сливенския проходю*, Byzantinoslavica II/2, 1930, с. 197–230; Тъж, *Надписи от Първото българско царство в Черноморската област на Балканския полуостров. Част II. Печатът на княза Борис-Михаил (852–889) във Варненския музей*, Byzantinoslavica III/1, 1931, с. 1–10; Тъж, *Стратегически постройки в Черноморската област на Балканския полуостров. I. Главната преградна линия в източнoбалканска крепостна система 2. Пре-*

Dalších významných uznání za vědeckou činnost i prohloubení československo-bulharských vztahů, nejen kulturních, ale i hospodářských, se profesoru Karlu Škorpilovi dostalo v následujících letech z Československa. Dne 11. ledna 1928 byl jmenován dopisujícím členem Královské české společnosti nauk;⁶² dne 9. prosince 1928 obdržel nejvyšší československé státní vyznamenání předmnichovského Československa Řád bílého lva IV. třídy;⁶³ dne 28. března 1929 byl jmenován činným členem Slovanského ústavu v Praze⁶⁴ a dne 4. srpna 1930 členem národohospodářského a sociálního odboru Masarykovy akademie práce.⁶⁵ Poslednímu uvedení jmenování z vlasti předcházelo dne 15. května 1929 jmenování členem Rumunské numismatické společnosti.⁶⁶ Některé škorpilovské biografické články se zmiňují o členství profesora Karla Škorpila ve Svazu bulharských vědců, spisova-

срвдната линия от пролома на река Елешница до Сливенския проход, Byzantinoslavica III/1, 1931, s. 11–32; Týž, *Надписи от Първото българско царство в източната част на Балканския полуостров. Часте III. Надписи от с. Хамбарлий*, Byzantinoslavica III/2, 1931, s. 333–382); Týž, *Стратегически постройки в Черноморската област*, Byzantinoslavica IV/1, 1932, s. 17–32); Týž, *Мадарско-могилско плато. (I. Предисторически паметници, II. Могили, III. Камени групи, IV. Панички, V. Жертвени чаши, VI. Изкуствени нещери, VII. Постройки, VIII. Релефът, IX. Надписът)*, Byzantinoslavica IV/1, 1932, s. 85–130; Týž, *Материали към въпроса за „судбата на прабългарите и на северите“ и към въпроса за „произход на днешните българи“*, Byzantinoslavica V, 1933/1934, s. 162–182. K článkům jsou připojena francouzská resumé, k článku uveřejněném v Byzantinoslavica III/2 je přiloženo německé resumé. K tomu též: С. ГЕОРГИЕВА – В. БЕЛКОВ, *Библиография на българската археология (1879–1966)*, София 1974; Ludvík SKRUŽNÝ, *Bibliografie bratří Škorpilů – Hermenegilda a Karla Škorpilů*, in: *Krásný život žili, krásnou práci konali... Nejslavnější generace rodu Škorpilů*, Vysoké Mýto 2006, s. 151–158 (čísla 148, 149, 152, 153, 154, 159, 160, 163. Bibliografie literatury věnované bratřím Hermenegildu, Karlu, Josefu, Leopoldu, Rudolfu, Václavu a Vladislavu Škorpilům (do latinky transkribovaná) srov. Ludvík SKRUŽNÝ, *Bratři Karel a Hermenegild Škorpilové a bulharská středověká archeologie*, Archeologie historica 26, 2001, s. 494–499 (487–499); Týž, *Bibliografie bratří Škorpilů*.

⁶¹ O výsledcích společného archeologického výzkumu podali jen informaci v novinovém článku A. САЛАЧ – К. ШКОРПИЛ, *Варненски музей. Разкопки на могилите до села Галата*, in: *Варненски кореник* 5, брой 7 (52), Варна от 1. 11. 1930. Společně uveřejnili jednu stať: Antonín SALAČ – Karel ŠKORPIL, *Reliéfy bronzové vázy muzea ve Varně a mythos o Ifigenii na Tauridě*, Hlídká archeologická 3, 1930, č. 2, s. 421–436.

⁶² L. SKRUŽNÝ, *Karel Škorpil a Slovanský ústav*, s. 9; Týž, *Bratři Škorpilové*, s. 105; Rodinné materiály.

⁶³ L. SKRUŽNÝ, *Karel Škorpil a Slovanský ústav*, s. 9; Týž, *Bratři Škorpilové*, s. 105. Diplom k Řádu bílého lva IV. třídy ze dne 1. 12. 1928. Dopis No 161 648/P/28 ze dne 9. 12. 1928 je napsán na stroji v jazyce francouzském a je podepsán ministrem zahraničních věcí Dr. Edvardem Benešem. Diplom i dopis se nachází v rodinném vlastnictví.

⁶⁴ L. SKRUŽNÝ, *Karel Škorpil a Slovanský ústav*, s. 9 a 28; Týž, *Bratři Škorpilové*, s. 105. Nečíslovaný jmenovací dekret Karla Škorpila činným členem I. kulturního odboru Slovanského ústavu v Praze, podepsaný předsedou prof. Luborem Niederlem a jednatelem I. odboru Dr. Milošem Waingartem, s datem 8. 4. 1929 se nachází v rodinném vlastnictví.

⁶⁵ L. SKRUŽNÝ, *Karel Škorpil a Slovanský ústav*, s. 9; Týž, *Bratři Škorpilové*, s. 105; Rodinné materiály.

⁶⁶ L. SKRUŽNÝ, *Bratři Škorpilové*, s. 105; Rodinné materiály.

telů a umělců v Sofii a v Archeologickém ústavu v Sofii,⁶⁷ ale žádný písemný doklad nebo diplom se o tom v rodinných materiálech nedochoval. Není vyloučeno, že jsou uloženy ve Vědeckém archivu BAV v Sofii, kde jsem studoval materiály jen krátce v roce 1985.

Je známo, že Karel Škorpil zakládal i turistické spolky a seznamoval jejich členy s přírodními krásami země, s jejími botanickými zvláštnostmi a historickými památkami a že byl členem loveckých spolků, nejen proto, že prý byl náruživý lovec, ale zřejmě i proto, aby přírodovědné-zoologické sbírky muzeí založené bratrem Hermenegildem získávaly hodnotné přírůstky vycpanin. V roce 1894 založil ve Varně první turistický spolek Darmadan (turecké slovo, jehož význam Václav Škorpil objasnil jako „*kam vkročím, tam vše obrátím vzhůru nohama*“). Varenský klon turistického spolku Devnenski izvori vydal při příležitosti úmrtí Karla Škorpila, dne 11. března 1944 smuteční oznámení, ve kterém sděloval, že zakladatel turistiky ve Varně zemřel v Sofii.⁶⁸ Dne 1. května 1930 obdržel Karel Škorpil při příležitosti XXI. srazu Bulharského turistického spolku v Sofii čestný diplom.⁶⁹

Dva poslední diplomy loveckých společností obdržel profesor Karel Škorpil v roce 1939, kdy oslavil své 80. narozeniny. Dne 22. května obdržel diplom čestného člena bulharského loveckého spolku Sokol ve Varně a dne 2. července Loveckého spolku v Sofii.⁷⁰

Společně s profesorem klasické archeologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze PhDr. Antonínem Salačem prováděl Karel Škorpil v roce 1930 archeologický výzkum v Galatě u Varny, dnes součásti města Varny. V letech 1930 až 1935 uveřejnil Karel Škorpil několik obsáhlých příspěvků napsaných v bulharštině ve sborníku *Byzantinoslavica*, vydávaném v Praze. V roce 1931 vydal stať s německým resumé *Археологически бележки от Черноморското крайбрежие I. Круни и Дионисопол. II. Към гробната находка в Балчик. III. Могилната находка от Варненската махала Сез-севмес. IV. Постройки в дорийски стил от Черноморската област* v *Известия на Български археологически институт VI 1930/1931 (София 1931, с. 57–88)* a povínové články *Великият бог на град Одесос (Варна)* v *Приложение на Варненски общински вестник XXXV, брой 245–246 (Варна, от 10. 4. 1931, с. 17–21)* a *Ефебията (юначеството) на град Одесос Варна* v *Приложение на Варненски общински вестник XXXV, брой 245–246 (Варна, от 10. 4. 1931, с. 21–24)*. V roce 1932 napsal článek *Паметниците, които имат връзка с морето и крайбрежието* v *Морски сговор IX, брой 2 (Варна 1932, с. 8–9)* a článek o chambarlijských nápisech *Нови надписи от времето на Първото българско царство* v *Морски сговор IX,*

⁶⁷ И. СТОЯНОВ, *Карел Шкorpил*, с. 191; Parte K. Škorpila, tištěné Českým národním domem v Sofii; С. ГЕОРГИЕВА, *Пионерите на археологическото дело в България*, *Вечерни новини*, брой 2 251, от 15. 11. 1958; П. ДРАЖЕВ, *Карел Шкorpил*; С. МАСЛЕВ, *Карел Шкorpил*, с. 17.

⁶⁸ L. SKRUŽNÝ, *Bratři Škorpilové*, s. 105; Rodinné materiály.

⁶⁹ L. SKRUŽNÝ, *Bratři Škorpilové*, s. 105.

⁷⁰ Tamtéž.

брой 8 (Варна 1932, с. 13–14); v roce 1934 *Печати върху амфори от Черноморското крайбрежие* s německým resumé v Известия на Български археологически институт VIII (София 1934, с. 24–43), *Исторически бележки за Черноморската област на Балканския полуостров* v Морски сговор XI, брой 1 (Варна 1934, с. 9–11) и брой 3 (с. 5–7), ve kterém věnoval pozornost tažení perských vojsk Darea v roce 511 př. n. l. V článku *Походът, поражението и смъртта на император Никифор I през 811 г.* v Морски сговор XI, брой 5 (Варна 1934, с. 10–14), se zabýval osudem byzantského císaře Nikifora I. O revností Kaliakra psal Škorpil v článku *Географски бележки за Черноморската област на Балканския полуостров. 1. Добруджа*, uveřejněném v Морски сговор XIII, брой 6 (Варна 1936, с. 107–111); o tažení chána Kruma do východní Thrákie a o sloupech s nápisy podávající o tom svědectví ve stati *Походът на Крума в източна Тракия (812–813)* v Морски сговор XIII, брой 10 (Варна 1936, с. 178–181).

Patnáctý březen 1939 byl pro rodinu Škorpilovu nepředstavitelnou ranou. Němci honorárnímu konzulovi přikázali odevzdat vše spjaté s úřadem. Ale dříve než přišli, byla snata tabule československého konzulátu a československá vlajka a razítko se statním znakem i pověřovací listiny byly dobře uschovány. Do rukou Němců se nedostaly!⁷¹

Paní Marie Škorpilová, rozená Bernkopfová, březnové události spjaté se zánikem československé suverenity nesla velmi těžce. Chřadla doslova před manželovým očima a dne 30. května 1939 zemřela.⁷² Je pohřbena ve Varně.

Profesor Škorpil zasažený dvěma ztrátami – svobody vlasti i milované celoživotní družky, které vděčil za to, že se mohl plně věnovat své badatelské a muzejní práci – již z domu nevycházel. Navštěvovali ho jen staří přátelé a kolegové Ivan Stojanov, Boris Sakazov, Ivan Dojčev a další. Ale i někteří z nich, Stojanov a Sakazov, Škorpila ve smrti předešli, a tak se v roce 1942 rozhodl opustit Varnu, ve které prožil bezmála půl století. Odešel k dceři Marii Michajlové do Sofie, kde dne 10. března 1944 vydechl naposled.⁷³

I s posledními roky života Karla Škorpila jsou spjaty články o vyobrazeních thráckého Velkého boha a o místě křtu cara Borise-Michalia – *Антични паметници с изображения на тракийски конник във Варненския музей* s německým resumé, uveřejněný v Известия на Български археологически институт XIII (София 1939, с. 129–150) a *Един важен въпрос от Българската история. Място, дето се е покръстил княз Борис-Михаил. Дани в полза на Варна* v Зора, брой 5 957 (от 26. 4. 1939). V roce 1940 otiskl ve sborníku P. Nikova ро-

⁷¹ Za informaci děkuji Václavu Škorpilovi (1899–1973) a Ing. Marii Hermové. Současný honorární konzul ČR ve Varně – paní Zdenka Boeiová – získala původní konzulátní štít Karla Škorpila od Ing. Marie Hermové. Po renovaci, pokud bude možná, hodlá paní konzulka umístit štít v reprezentační místnosti konzulátu. Za informaci děkuji Ing. M. Hermové.

⁷² Václav ŠKORPIL, *Ve vzpomínkách ožívají*, in: Jindřich ČADÍK – Václav ŠKORPIL, *Bratři Škorpilové ve vzpomínkách*, Pardubice 1967, s. 42.

⁷³ Tamtéž.

jednání *Укрепленията на Първата българска държава в Северна Добруджа и Черноморския бряг* v *Известия на Историческо дружество XVI–XVIII* (София 1940, s. 525–535) a *Антични паметници от Западното Черноморско крайбрежие. I. Паметници от Варна s německým resumé* v *Известия на Български археологически институт XIV 1940–1942* (София 1943, s. 8–52, s. 41 tabl.).

Z rozhodnutí a na přání společnosti Bǎlgarska starina nebyl profesor Karel Škorpil pohřben vedle své manželky Marie na varenském hřbitově anebo vedle bratra na návrší Ilan tepe u Džanavary, ale na hradišti Pliska, jehož význam pro počátky bulharského státu prokázal.⁷⁴ Je pohřben v sousedství kněžiště prvního křesťanského kostela, který dal car Boris I. Michail (843–890) přebudovat z původní pohanské svatyně. Se svolením tehdejší bulharské vlády byl nad hrobem vztyčen kamenný kříž ze 12. století, přenesený sem z pohřebiště – archeologické rezervace u osady Kalugerci. Na kříži je připevněna bílá mramorová deska s vyrytým textem КАРЕЛ ШКОРПИЛ 1859–1944.⁷⁵

Posmrtně vyšel ve varenských novinách s názvem Варненска поща, брой 8 991 (от 18. 3. 1944) článek *Един важен въпрос в българската история. Место, дето се е покръстил княз Борис-Михаил. Дани в полза на Варна*.

Dvašedesát let prožil profesor Karel Škorpil v Bulharsku, kde pracoval k prospěchu bulharského školství, vědy, archeologie, muzejnictví i bulharsko-československých kulturních, hospodářských i politických styků a jako Čech vlastenec, od roku 1926 jako československý honorární konzul ve Varně. Zasloužil se o dobré jméno Československa.

Bezmála pět desetiletí cestoval Karel Škorpil po Bulharsku – pěšky, na koni i houpajícím se hřbetě velblouda, též na selském voze⁷⁶ – a sbíral doklady nejen dávné historie země, ale i její folklór; zajímal se o architekturu, nejen křesťanskou i domácího obyvatelstva, ale i osmanských uchvatitelů země; zachraňoval ničené památky pamatující na dobu poroby i bulharského národního obrození a položil základy nejen etnografického výzkumu vesnice, ale i cílevědomého výzkumu města. Sebrané materiály shromažďoval v muzejních síních budovaných na gymnáziích, kde působily na studující mládež. Rozesílal četné dotazníky na školy, ve kterých učitelé, mnohdy informovaní zvědavými žáky, odpovídali na otázky spjaté s archeologií, numismatikou, historickou demografií, toponomastikou, folkloristikou, etnografií vesnického i městského obyvatelstva, etnickými procesy, paleografií, speleologií, písemnými památkami, dlouhověkostí Bulharů atd.⁷⁷ Vždy byl se

⁷⁴ Tamtéž, s. 42–43.

⁷⁵ Tamtéž, obrazová příloha; L. SKRUŽNÝ, *Bratři Škorpilové*, s. 107.

⁷⁶ J. ČADÍK – V. ŠKORPIL, *Bratři Škorpilové* (obrazová příloha); Lidia PETROVA, *Způsob života a kultura Bulharů – objekt badatelské a sbírkotvorné činnosti bratří Hermenegilda a Karla Škorpilů*, *Český lid* 86, 1999, č. 3, s. 278–283.

⁷⁷ Část dotazníků je uložena v Muzeu národního obrození ve Varně. Díky laskavosti paní ředitelky st. n. s. Stanky Dimitrové jsem si je mohl prohlédnout, stejně jako výše připomenuté akvarely Ing. Jaroslava Knoba. Poznámky získané Škorpily na studijních cestách po Bulharsku a dotazníky je

svým bratrem tam, kde se něco dělo a nacházelo a nebo kde mohlo být něco zjištěno a nalezeno. I za války prováděl výzkumy, fotografoval, zaměřoval památky, opravoval a doplňoval vojenské mapy Bulharska i na dobytých územích sousedních zemí.⁷⁸

Šest desetiletí se zamýšlel nad stěžejními otázkami dějin Bulharska i balkánských zemí, vysledovával v terénu staré obchodní a vojenské cesty, včetně těch, po kterých došla k Varně vojska Vladislava III. Jagellonského, aby zde 10. listopadu 1444 vybojovala pro křesťanský svět i evropský kontinent osudovou bitvu. Věnoval pozornost numismatice, sfragistice, paleografii, historické demografii i geografii a ikonografii. Díky poznatkům těchto pomocných věd historických mohl důvěrněji řešit otázky historie a snést i doklady o tom, že Pliska byla starším centrem země než Veliký Preslav. Výsledky své práce publikoval na stránkách různých časopisů (viz Bibliografie bratří Hermenegilda a Karla Škorpilů).

Bratry Škorpilovy si v Bulharsku připomínají konferencí, sborníkem nebo vzpomínkovou akcí o každém kulatém výročí vzniku Varenského archeologického spolku, založení muzea i životního výročí Karla Škorpila, při kterém se jedním dechem hovoří i o Hermenegildovi. O žádném badateli snad nebylo napsáno tolik biografických článků jako o Karlu Škorpilovi a jeho bratru Hermenegildovi. Jejich jména znají v Bulharsku všichni žáci gymnázií a mnohé děti na prvním stupni škol. Kolik českých gymnazistů ví něco o Škorpilech? Snad několik ve Vysokém Mýtě a v Plzni, kde pracovali jejich bratři Václav a Josef, rovněž muzejníci; Václav jako správce muzea při svém zaměstnání ve Vysokém Mýtě, Josef jako zakladatel, budovatel a ředitel Uměleckoprůmyslového muzea v Plzni.

Na rodinné vilce ve Varně v ulici bratří Škorpilů je umístěna deska s nápisem „*Zde žili a pracovali bratři Hermenegild a Karel Škorpilové, zakladatelé bulharské archeologie*“.⁷⁹ Na rodinné vilce manželů Michajlových stojící v Sofii ve čtvrti Izток v ulici Latinka č. 7, která byla v 50. letech od rodiny odkoupena a byly v ní zřízeny celodenní jesle, byla donedávna upevněna deska s nápisem „*Zde žil a pracoval vysoce zasloužilý archeolog Karel Škorpil*“.⁸⁰ Nový majitel domu desku z nepochopitelných důvodů odstranil! Před římskou věží, pozůstatkem velkých varenských termálních lázní římského období, je umístěna bronzová busta Karla Škorpila, dílo sochařky Světlany Amortové. O bustách na odpočívadle muzejního schodiště a o obrazech obou bratří v reprezentačním sále Regionálního a archeologického muzea ve Varně jsem se zmínil v části věnované profesoru Hermenegildu Škorpilovi.

Těž rodné město Vysoké Mýto strhlo za totalitního režimu starý škorpilovský dům čp. 46/I stojící na rohu Apatécké, později Sladkovského a v současnosti bratří Škorpilů a ulice Kateřinské, dnes Svatopluka Čecha. Na jeho místě a přilehlé

nutné hledat v archivech muzeí, ale především ve Vědeckém archivu BAV v Sofii a v Regionálním státním archivu ve Varně.

⁷⁸ V. ŠKORPIL, *Ve vzpomínkách*, s. 27.

⁷⁹ Я. В. ГОЧЕВ, *Карел Шкорпил*; L. SKRUŽNÝ, *Bratři Škorpilové*, s. 108.

⁸⁰ L. SKRUŽNÝ, *Bratři Škorpilové*, s. 108.

parcele postavilo tři nové bytovky č. 87/I, 88/I a 89/I. Při příležitosti příjezdu dvoučlenné prvomájové delegace z Bulharska v roce 1985 – varenské novinářky, redaktorky a spisovatelky paní Kristiny Stoevy z KV Svazu Bulharsko-československého přátelství ve Varně a starosty městyse Škorpilovci⁸¹ pana Jordana Ivanova – dali Vysokomýtští zhotovit pamětní desku, kterou umístili na první z bytovek. Snad se tehdy báli připomenout všechny příslušníky „měšťácké buržoazní rodiny Škorpilů – sourozence Václava, Vladislava, Hermenegilda, Karla a Josefa, a tak deska nese tento text: „*Na tomto místě stával dům, v němž se narodili Karel Škorpil (1859–1944), Hermenegild Škorpil (1858–1923), zakladatelé bulharské archeologie.*“

redakčně upraveno a kráceno

Резюме:

Карел Шкорпил (1859-1944) живее в България 62 години. Там допринася за развитието на българската образователна система, на науката, археологията, музейното дело и българо – чехословашките културни отношения. От 1926 г. е почетен консул на Чехословакия в Варна. Почти пет десетилетия Карел Шкорпил пътува по България и събира материали, не само за древната история, но и за нейният фолклор, интересува се от архитектура, не само християнската и тази на местните, но и от тази на османските завоеватели; спасява застрашени паметници от времето на „игото“ и възникването на модерният български народ. Събраните материали излага в музейни стаи, възникващи в гимназиите, където тези стаи въздействат на учащите се младежи. И през войната провежда изследвания, снима, измерва паметници, оправя и допълва военни карти на България и на окупираните земи в съседните държави. Шест десетилетия мисли над тежките въпроси, свързани с историята на България и балканските държави, проследява стари търговски и военни пътища, включително и тези, по които до Варна е стигнала армията на Владислав III. Ягело, за да извоюва там решаваща за християнският свят и Европа битка, на 10.11.1444. Съсредоточава се върху нумизматиката, сфрагистиката, палеографията, историческа демография, географията и иконографията. Благодарение на знанието на тези помощни исторически науки е можел по-вярно да реши историческите въпроси, и да покаже доказателства, че Плиска е по-старият, от Велики Преслав, център на държавата. Заключениеята от своите проучвания публикува на страниците на различни списания.

пřeložil Enčo Minčev

⁸¹ Мěstys Škorpilovci leží při ústí řeky Kamča do Černého moře. V jeho katastru se nalézá starověká pevnost Erite, kterou profesor Karel Škorpil zkoumal. Městys, původně nesoucí jméno Фандакли, byl ještě za Škorpilova života přejmenován na Škorpilovci. Srov. V. ŠKORPIL, *Ve vzpomínkách*, s. 42.